

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ — 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΛΛΙΓΑΣ

GALERIE «ΖΥΓΟΣ» ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 11

1 9 6 1

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΛΛΙΓΑΣ

1883 — 1942

ΓΙΑ τούς σημερινούς καλλιτέχνες και φιλότεχνους, τὸ ὄνομα καὶ ἰδίως τὸ ἔργο τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ δὲν θυμίζει ἀπολύτως τίποτα, σ' αὐτὸ ὅμως φταίει ὁ ἴδιος ὁ ζωγράφος, ποὺ κατέβαλε κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ νὰ μείνη στὴν ἀφάνεια. Γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὸν ἀνθρώπο καὶ τὸ ἔργο του, πρέπει νὰ μεταφερθῆ στὴν πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων Ἀθήνα, τὴν πό-

λι τῶν ἑκατὸ χιλιάδων κατοίκων. Μιὰ αὐστηρὴ ἀστική κοινωνία ἀντιπροσώπευε τὴν ἀριστοκρατία τῆς χώρας καὶ παρακολουθοῦσε μὲ συγκαταβατικὴ συμπόνια τὴν ἐλάχιστη καλλιτεχνικὴ κίνησι τῆς πόλεως.

Ἐκθέσεις ζωγραφικῆς δὲν γινόντουσαν σχεδὸν ποτὲ καὶ σήμερα, ἀν βλέπουμε σὲ ὠρισμένα πλουσιόσπιτα μερικὰ ἔργα καλλιτεχνῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, αὐτὰ εἶναι κυρίως προσωπογραφίες μελῶν τῆς οἰκογενείας ἢ ἐλάχιστα ἔργα ποὺ ἀγοράστηκαν γιὰ νὰ ὑποστηριχθῆ ὁ ἀναξιοπαθὼν καλλιτέχνης. Μιὰ σοβαρὴ ἀστική οἰκογένεια θὰ θεωροῦσε προσβολὴ τὸ νὰ σκεφθῆ κανὸς ὅτι τὸ παιδί της θὰ ἐπιδοθῆ στὸ φτωχὸ καὶ ἀσήμαντο ἐπάγγελμα τοῦ καλλιτέχνη. Ὁ νέος ἀπὸ καλὴ οἰκογένεια θὰ γινόταν διπλωμάτης ἢ θὰ ἔμπαινε στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων ἢ Δοκίμων, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὴν οἰκογένειά του σὰν ἀντιπρόσωπος τοῦ Κράτους.

Σ' αὐτὸ τὸ στενὸ περιβάλλον γεννήθηκε ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς τὸ 1883 ἀπὸ μεγάλῃ καὶ εὐπορῇ οἰκογένεια. Ὁ παππούς του Παῦλος Καλλιγᾶς ἔπαιξε τεράστιο ρόλο στὴν πολιτικὴ καὶ ἰδίως στὴν οικονομικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου. Ὁ πατέρας του Πέτρος Καλλιγᾶς ποτὲ δὲν καταδέχτηκε νὰ ἀμειφθῆ γιὰ τὶς ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες ποὺ προσέφερε ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σχεδίου Πόλεως Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς δημοσίας ζωῆς.

Ὁ μικρὸς τότε Παῦλος ἔδειχνε μεγάλῃ κλίσι στὸ σχέδιο, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς θὰ σταδιοδρομοῦσε στὸ ἐπάγγελμα τοῦ ζωγράφου,

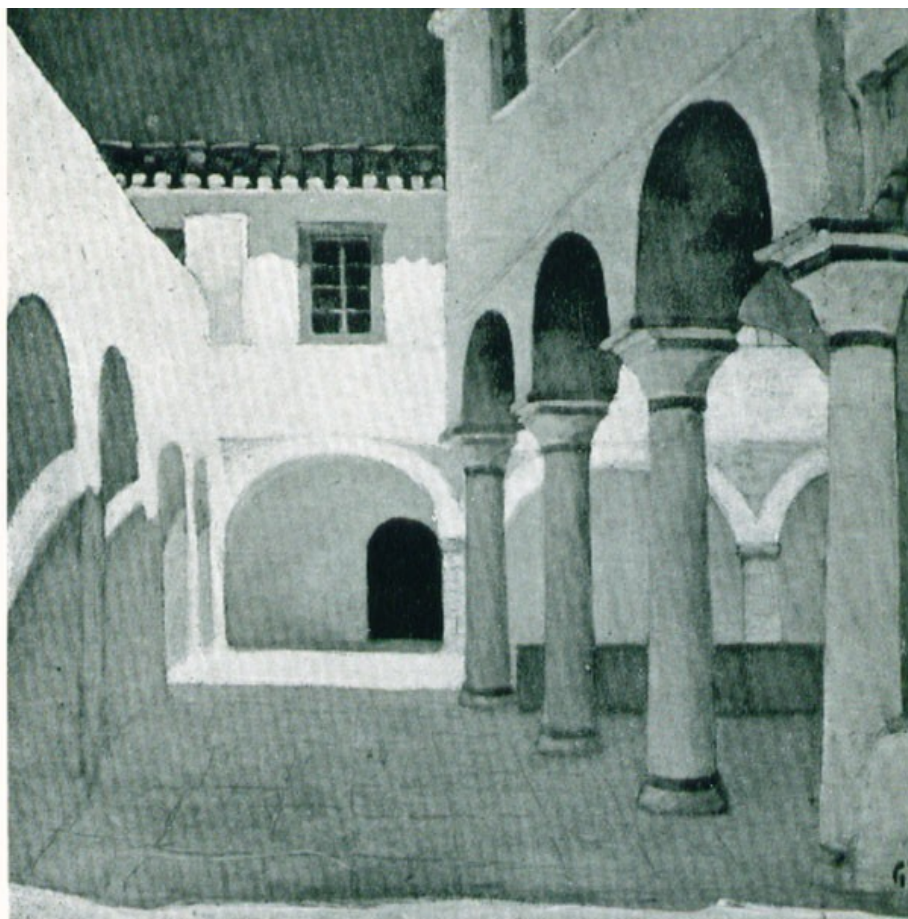

Καΐκια στην Ύδρα

έπειδή όμως, φύσει ελεύθερος, δέν ήθελε νά κλεισθῆ στό μικρό περιβάλλον τῆς Ἀθήνας, ἔφυγε γιά νά σπουδάσῃ στήν Ὁξφόρδη χημικός.

Τό 1907 ἀπεφοίτησε καί πήρε δίπλωμα μέ ἄριστα γιά μιὰ δουλειά πού δέν τόν ἐνδιέφερε διόλου. Τώρα πειά πού ἐλευθερώθηκε ἀπό τίς κοινωνικές του ὑποχρεώσεις ἦταν ελεύθερος νά ἀκολουθήσῃ τήν κλίση του, δηλαδή νά σπουδάσῃ ζωγραφική. Πῆγε στό Μόναχο, γιατί ἀπό τήν ἐποχή τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ἐκεῖ πῆγαιναν νά σπουδάσουν ζωγραφική οἱ Ἕλληνες. Γράφτηκε στήν Ἀκαδημία, στό ἐργαστήρι τοῦ Παπαῆ, ἑνός ἀπό τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς ζωγράφους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μαζύ μ' αὐτόν ἐσπούδαζαν στήν ἴδια Κρατική Ἀκαδημία, οἱ ζωγράφοι Ν. Λύτρας, Ο. Ἀργυρός, Ν. Ὁθωναῖος, Ε. Ζαίρης καί ἄλλοι Ἕλληνες. Ὁ Καλλιγᾶς παρέμεινε περί τά ἑπτὰ χρόνια στό Μόναχο καί δούλεψε μόνος, σέ δικό του ἐργαστήρι. Δυστυχῶς ὅμως ἡ μεγάλη ἐπανάσταση στή ζωγραφική πού ἔγινε στή Γαλλία μέ τοὺς ἔμπρεσιονιστάς εἶχε ἕνα περίεργο ἀντίκτυπο στήν Γερμανία. Ζωγράφοι διάσημοι τότε, ὅπως ὁ Λίμπερμαν ἢ ὁ Ἴταλὸς Σεκοντίνι, πού ἐμιμήθησαν τοὺς Γάλλους μεγάλους ἔμπρεσιονιστάς, ὅπως τόν Μονέ, τόν Ρενουάρ ἢ τόν Σερά, ἐπέβαλαν ἕνα εἶδος ἐκλαϊκευμένου ἔμπρεσιονισμοῦ ἀπό

Άγιος Νικόλαος Σπειοῦν

δεύτερο χέρι καὶ ὅλη ἡ τότε νεότης τοὺς ἐθαύμαζε καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσε τυφλά. Αὐτοὺς εἶδε σάν μοντέρνους ζωγράφους καὶ ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς, ἀλλὰ σάν γύρισε, γιὰ νὰ λάβῃ μέρος στοὺς πολέμους τοῦ 1912-13, δὲν ἔφερε μαζί του σχεδὸν κανένα ἔργο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐφτιασε στὸ Μόναχο. Τὸ μόνο ἔργο ποὺ ὑπάρχει ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν σπουδῶν του εἶναι ἓνα ὠραῖο πορτραῖτο μιᾶς κοπέλλας ἀπὸ τὸ Μόναχο.

Τὸν Καλλιγᾶ τὸν γνώρισα στρατιώτης, στὴν Πανελληνίῳ Ἐκθεσῇ στὸ Ζάππειο τὸ 1917. Εἶχε ἐκθέσει μιὰ προσωπογραφία, ζωγραφισμένη μὲ πολὺ αἰσθημα, τῆς γυναίκας του (Λίζης Ὁρφανίδη) ποὺ εἶχε πεθάνει πρόσφατα. Ντυμένος μὲ σκοῦρα ροῦχα, μὲ ἓνα μεγάλο καστανὸ κατεβαστὸ μουστάκι, μὲ συγκρατημένο ὕφος, ἔμοιαζε πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅ,τι ἦτανε.

Τὸν ἔχασα ἀμέσως καὶ εἶχε περάσει πολὺς καιρὸς, ὅταν ἓνα πρωινὸ ἦρθε νὰ μὲ δῇ στὸ ἐργαστήρι, ἓνα μικρὸ σπιτάκι στὴν Πλάκα, στὴν πλατεῖα Διογένους — ὅπου ἡ σημερινὴ ταβέρνα « Πλάτανος » — ποὺ εἶχα μαζί μὲ τὸν ἀγαπητὸ μου φίλο τὸ γλύπτη Φωκίωνα Ρώκ.

Ὁ Παῦλος ἐνθουσιάστηκε μὲ τὸ γραφικὸ περιβάλλον τῆς Πλάκας καὶ μᾶς ζήτη-

Πορτραίτο της Κας Α. Κ.

σε, αν θά θέλαμε, νά δουλέψη κι' αὐτὸς μαζί μας. Τὴν ἄλλη μέρα κι' ὅλας κατέφθασε μὲ ἕνα αὐτοκίνητο γεμάτο σύνεργα ζωγραφικῆς καὶ μὲ μιὰ περίφημη θερμάστρα. Μᾶς ἔδειξε μερικὲς σπουδὲς ποὺ ἔκανε στὴν Ἄνδρο, ἦταν ὅμως ὅλες ἐπιηρεασμένες ἀκόμα ἀπὸ τὸν γερμανικὸ ἔμπρεσιονισμό τοῦ Μονάχου καὶ δὲν τοῦ ἄρεσαν τοῦ ἴδιου.

Δούλεψε ἀρκετὰ χρόνια σ' αὐτὸ τὸ ἐργαστήρι. Τὸν χειμῶνα ἐρχόταν νωρὶς, ἀναβε τὴ φωτιά καὶ ζωγράφιζε ἀπὸ μοντέλο ἢ ἔκανε προσωπογραφίες ἀπὸ γνωστές μας κυρίες. Στὴν προσωπογραφία εἶχε μιὰ δική του παρατηρητικότητα καὶ μεγάλη εὐαισθησία στὸ χρῶμα, τὶς πειὸ πολλές φορές ὅμως, πρὸς μεγάλη ἀπελπισία τοῦ μοντέλου, ἔξυνε τὸ ἔργο του καὶ χωρὶς καμμιά προειδοποίησι χανόταν γιὰ μέρες. Δὲν γνώρισα καλλιτέχνη νά κρίνη τὸ ἔργο του μὲ τόση αὐστηρότητα.

Ξαφνικὰ ἔφευγε γιὰ κυήγι (ἦταν μανιώδης κυνηγὸς) καὶ ὅταν ξαναγύριζε,

ἄρχιζε πάλι τὴ δουλειὰ μὲ μεγαλύτερο πάθος. Ὄταν ἐρχόταν ἡ ἀνοιξίς, πηγαίναμε μὲ τὸ μικρὸ αὐτοκινητάκι του στὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν, γιὰ νὰ κάνουμε ὑπαιθρο. Εἶχε μιὰ ἀληθινὴ λατρεία γιὰ τὸ ὑπαιθρο τῆς Ἑλλάδος. Σιγὰ, σιγὰ ἄρχισε νὰ βλέπῃ μὲ δικά του μάτια. Ἡ παλιὰ Σχολὴ τοῦ Μονάχου ἐξαφανίστηκε, ὄχι ὅμως καὶ ἡ συντηρητικότητά που εἶχε ἀπὸ γενετῆς μέσα του.

Καὶ ὅμως, μὲ ὅλη αὐτὴ τὴ συντηρητικὴ παράδοσι ἐδῶσε ἀπὸ τοὺς πρώτους τὴν ἐντύπωσι τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπαιθρου, τῶν ἀσπρων σπιτιῶν τῶν νησιῶν καὶ τὸν διάφανο οὐρανὸ μας. Εἶναι ἴσως ὁ πρῶτος που κατάλαβε ὅτι τὸ φῶς εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸ τοῦ ἐλληνικοῦ τοπίου.

Ἄργότερα τὸν ἐπίασε μανία μὲ τὸ φάρμακον. Ἐφευγε γιὰ καιρὸ, περνῶντας μέρες καὶ νύχτες μέσα σὲ ψαρόβαρκες, ἀλλὰ πάντα ξαναγύριζε στὴ ζωγραφικὴ του.

Παιδικὸ πορτραῖτο

Γιὰ τὸν Καλλιγᾶ ἡ ζωγραφικὴ ἦταν ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης ποῦ εἶχε γιὰ τὸ ὑπαιθρο. Ὅ,τι προσπάθησε νὰ φτιάξῃ ἔξω ἀπὸ τὴ φύση εἶχε μᾶλλον διακοσμητικὸ παρά ζωγραφικὸ χαραχτῆρα.

Τὰ Σάββατα μαζευόντουσαν στὸ σπιτάκι τῆς πλατείας Διογένους ὅλοι οἱ φίλοι μας. Ἦταν ἡ μοναδικὴ καλλιτεχνικὴ συγκέντρωσις τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ τακτικοὶ ἦταν ὁ γλύπτης Κ. Δημητριάδης, ὁ Ἀντώνης Φωκᾶς, οἱ ζωγράφοι Κογεβίνας, Ὁθωναῖος, οἱ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς Μαλακάσης, Θεοτόκης, Σκίπης, Κώστας Οὐράνης, Ἄλκης Θρύλος, Σπῦρος Μελᾶς καὶ ὁ καθηγητὴς Ἀνδρεάδης, ποῦ κουβαλοῦσε καὶ ὅλους τοὺς ξένους περαστικούς διανοουμένους. Στὸ πάντοτε ξεκούρντιστο πιάνο μας ἔπαιξαν οἱ διασημότεροι πιανίστες καὶ ἡ Κούλα Ζερβοῦ, ποῦ ἔγινε ἀργότερα γυναίκα τοῦ Καλλιγᾶ, θὰ μείνῃ ἀξέχαστη μὲ τὸν θαυμάσιο τρόπο ποῦ ἀπήγγελλε τὰ ποιήματα τοῦ Γρυπάρη, τοῦ Μαλακάση καὶ τοῦ Πορφύρα. Μὲ τὸν πυρῆνα αὐτῆς τῆς συντροφιάς, ἰδρύθηκε ἀργότερα ἡ Λέσχη Καλλιτεχνῶν «Τὸ Ἀτελιέ», ποῦ ἔδωσε ἐπὶ χρόνια τόση κίνησι καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ

Καλιόβουτα

Πορτραίτο της Κας Κ. Κ.

στήν Ἀθήνα καί πού ἀργότερα κρατικοποιήθηκε μέ τόν τίτλο «Στέγη Γραμμάτων καί Τεχνῶν». Μέσα σ' αὐτή τή συντροφιά βρισκόταν καί ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου καί ἕνα βράδυ ἔπεισα τόν Παῦλο νά τοῦ δείξῃ τά ἔργα του. Ὁ Παπαντωνίου ἐνθουσιάστηκε καί τοῦ εἶπε πῶς ὅπωςδήποτε ὀφείλει νά τά ἐκθέσῃ. Καί πράγματι τὸ 1927 τὰ ἐξέθεσε στήν Γκαλερί Στρατηγοπούλου, στήν ὁδόν Φιλελλήνων. Ἡ ἐπιτυχία ἦταν ἀπόλυτη. Ὁ Παπαντωνίου, ὁ Φῶτος Πολίτης, τόν ἔφεραν γιά παράδειγμα στούς νέους καλλιτέχνες. Ἡ ἀπλότης τῶν χρωμάτων, ἡ εὐαισθησία του ἔδειχναν τότε ἕνα καινούργιο δρόμο γιά τήν κατάκτησι τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπαίθρου.

Ὁ Παῦλος δέν ἔδειξε κανένα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καί στό διάστημα τῆς ἐκθέσεως του ἔξαφανίστηκε. Νομίζω ὅτι δέν θά ἤξερε καν ὅτι ἔγραψαν καλά γι' αὐτόν, ἐάν δέν τοῦ ἔφερνα ἐγώ τίς ἐφημερίδες.

Ἰδίως τόν στενοχωροῦσε νά φανῇ ἐπαγγελματίας ζωγράφος. Κάποτε ὁ γέρο Στάθης, ὁ μοναδικός πραγματικά ἔμπορος εἰκόνων, ἦλθε στό ἀτελιέ νά ἀγοράσῃ ἔργα μας. Μὲ ρώτησε ἂν ὁ Καλλιγᾶς πουλάει ἔργα δικά του, ἐγώ τότε θυμήθηκα ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε κάτω ἀπὸ ἕνα ντιβάνι τίς σπουδές πού ἔκαμε στήν

Ἄνδρo καὶ τοῦ τὶς πούλησα χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω. Ὅταν γύρισε καὶ τοῦ εἶπα ὅτι πούλησα ἔργα του, ὄχι μόνο δὲν εὐχαριστήθηκε, ἀλλὰ ἤθελε νὰ βρῆ τὸν Στάθη νὰ τοῦ δώσει τὰ χρήματα πίσω. Δὲν ἤθελε οὔτε νὰ διανοηθῆ ὅτι μποροῦσε νὰ κερδίζει χρήματα ἀπὸ μιὰ ἀπασχόλησι πού τοῦ ἔδινε χαρά. Τὴν τέχνη τὴν θεωροῦσε εὐχάριστη ἀπασχόλησι, γι' αὐτὸ καὶ σπάνια ἔλαβε μέρος σὲ ἄλλες ἐκθέσεις καὶ τὸ ἔργο του ἔμεινε σχεδὸν ἄγνωστο, μὲ μιὰ ἐξαίρεσι : τὴ συμμετοχὴ του στὴν ἐκθεσι τῆς Biennale τῆς Βενετίας, τὸ 1934.

Εἶχε γεμίσει τὸ σπίτι του μὲ τελάρια, ἀφοῦ δὲν ἤθελε νὰ πουλάει. Εἶχε ἓνα ὄνομα οἰκογενειακὸ τόσο γνωστὸ, πού εἶναι ζήτημα ἂν θὰ τοῦ πρόσθετε τίποτα, τουλάχιστον τότε, ἢ φήμη του ὡς ζωγράφου. Αὐτὴ ἡ περιέργη ψυχοσύνθεσις του τὸν ἔκαμε νὰ μοιράζη τὴν ἐκδήλωσι τοῦ ταλέντου του καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴ φύσι μεταξὺ ζωγραφικῆς, κυνηγιοῦ καὶ ψαρέματος.

Ἦταν εὐτυχὴς πού εἶχε σύντροφο στὸ κυνήγι καὶ τὸ ψάρεμα τὸν γιό του, τὸν Πέτρο, καὶ ὅταν τραβήχτηκε στὶς Σπέτσες, ἔκανε τὴν κόρη του, τὴ Μάγια, νὰ ἀγαπήσῃ ὄχι μονάχα τὶς Σπέτσες καὶ τὴν θάλασσα ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ νησιοῦ, γιατί ὁ Παῦλος, μαζὺ μὲ τὴ φύσι, ἀγαποῦσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ὑπαίθρου. Πολλὲς φορὲς τὸν ἔβρισκα καθισμένο μὲ συντροφιά ἐντελῶς λαϊκῶν ἀνθρώπων. Ἦταν οἱ σύντροφοὶ του στὰ κυνήγια. Ἐνας γέρος ψαῆς, ὁ Ντάϊμαν, ἦταν ὁ τακτικὸς σύντροφός του στὶς Σπέτσες. Μποροῦσε νὰ τὸν ἀκούη ὦρες νὰ διηγῆται, μπροστὰ σὲ δύο ποτήρια ρετσίνας, ψαράδικες ἱστορίες. Ἐγραφα ὅλα αὐτὰ γιὰ τὸν φίλο μου Παῦλο Καλλιγᾶ, γιατί εἶμαι βέβαιος ὅτι μὲ ὅλα τὰ χαρίσματα πού θὰ διακρίνετε στὸ ἔργο του, δὲν βλέπετε παρὰ ἓνα ἐλάχιστο μέρος τοῦ ἔργου ἢ ἐκείνου πού θὰ μποροῦσε νὰ δώσει ἂν εἶχε γεννηθῆ καὶ ζήσει σὲ ἄλλο περιβάλλον ἢ σὲ ἄλλη ἐποχὴ.

Ὁ θάνατός του δικαίωσε τὸ ταλέντο του : πέθανε μὲ τὰ πινέλα στὰ χέρια, ζωγραφίζοντας τὸν πολιτευτὴ Κ. Ζαβιτσιᾶνο.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ρ Γ Ω Ν

1. Δρομάκι στην Πάφο (28-30)	29. Καίκι Ύδραίκο (29-30)
2. Ύδρα - (1933-5)	30. Ύδρα (28-9)
3. Ναύπλιο - (25-27)	31. Μυστράς (Biennale Βενετίας) (1928-30)
4. Πορτραίτο Κ. Κ. (1934)	32. Αύλη στο Παγκράτι (1925-6)
5. Όσιος Λουκάς 28-9	33. Αύλη Αγίου Νικολάου (Σπέτσες) (23-24)
6. Μοναστήρι (Σπέτσες) (25-6)	34. Καλάβρυτα - 26;
7. Καισαριανή - (1925-6)	35. Καισαριανή 1925-6
8. Παραλία Κινέτιας	36. Άποψη Ύδρας (Biennale Βενετίας) 29-30
9. Μπουρτζι (Ναύπλιο)	37. Καισαριανή (1925-6)
10. Παραλία Βουλιαγμένης	38. Πορτραίτο κοπέλλας (Μόναχο) 1913-14
11. Άθήνα με βροχή (1918)	39. Αύλη Σπετσιώτικη (1929-30)
12. Παραλία στο Lido (1913-4)	40. Άϊ-Νικόλαος (Σπέτσες)
13. Πορτραίτο Κ. Κ. (1925-4)	41. Μοναστήρι (Σπέτσες) (23-24)
14. Κοπέλλα με πορτοκάλια (28-30)	42. Δρομάκι στην Ύδρα (29-30)
15. Τοπίο (Άθήνα) (21-22)	43. Πορτραίτο
16. Λαϊμός Βουλιαγμένης (27-28)	44. Έκκλησία Καισαριανής
17. Κινέτια	45. Άγιος Νικόλαος (1926)
18. Πάφος	46. Λίμνη Βουλιαγμένης -
19. Άγιοι Θεόδωροι	47. Καρνάγιο (Σπέτσες) (- 30)
20. Έφημοκλήσει (Κηφισιά) (1918)	48. Μυστράς - (1936-7)
21. Ύδρα (1930)	49. Σπετσιώτικο Σπίτι (1923-4)
22. Καισαριανή (Μοναστήρι) (1925-6)	50. Παιδικό πορτραίτο (1923)
23. Καισαριανή (1925-6)	51. Πορτραίτο Α. Κ. (1915-6)
24. Πεῦκα (Καιώρ) 1925-7	52. Ύδρα - (1929-30)
25. Η Σοφία 1928-9	53. Καίκι στην Ύδρα - (29-30)
26. Φλωρεντία (1925)	54. Πορτραίτο Δ. Ο. (1917-19)
27. Ναύπλιο (25-27)	55. Κεφάλι Α. Κ. (σχέδιο) (1915-16)
28. Χωριατόσπιτο (Κηφισιά) (1918)	56. Πορτραίτο Α. Κ. (1915-16)
- Καισαριανή (stylistic) 1928-9
 Λουκβητσός 2ος τόμος 1918
 Άγγελος. 1928-9.